

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

Τα αριθμητικά

Ένα αρνάκι, δύο αρνάκια,... έξι αρνάκια,...
...εκατό αρνάκια,...
τρεις χιλιάδες αρνάκια,
ένα εκατομμύριο αρνάκια...
Οχ, η ώρα πήγε οκτώ.
Πρέπει να σηκωθώ.

Τι ποσότητα είναι;

Ποια σειρά έχει;

«Μαραθώνιος αγώνας δρόμου γυναικών»
Πρώτη τερμάτισε η Ελληνίδα αθλήτρια Μαρία Στασινού, δεύτερη η Καναδέζα Κέλη Ντάρεν και τρίτη η Γαλλίδα Φρανσουάζ Ζερμόν. Η νεαρή μας αθλήτρια Ασπασία Μαρινάκη τερμάτισε εικοστή τρίτη.

– Θέλω ένα απλό εισιτήριο για την Καλαμάτα. Πότε αναχωρεί το λεωφορείο;
– Σε λίγο, γιατί πρέπει να ξεκουραστεί ο οδηγός. Κάνει διπλό δρομολόγιο σήμερα.

Από πόσα μέρη αποτελείται κάτι;

Πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι;

– Ο μισθός μου φέτος είναι διπλάσιος.
– Χρειάζεσαι τετραπλάσια λεφτά για να πάρεις αυτό το κολιέ.

Δώστε μου μια δωδεκάδα αυγά και καμιά εικοσαριά κιλά πατάτες.

Μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο ή σημαίνουν περίπου

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ → Είναι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς. Χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά για να δείξουμε ποσότητα, σειρά, ή για να δηλώσουμε από πόσα μέρη αποτελείται κάτι, πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο ή για να αναφερθούμε σε μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο. Τα αριθμητικά μπορεί να είναι:

Αριθμητικά επίθετα

τέσσερα πιάτα

τρίτος γύρος

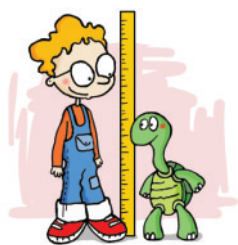
Αριθμητικά ουσιαστικά

μια δωδεκάδα αυγά

καμιά εικοσαριά άτομα

Απόλυτα αριθμητικά

Εσύ είσαι μισό μέτρο και **τρία** εκατοστά, ενώ εγώ είμαι **ένα** μέτρο και **τριάντα** **τέσσερα** εκατοστά. Α! Και φοράω παπούτσι νούμερο **τριάντα** **εφτά**.

Σουφλέ με τέσσερα τυριά

Υλικά:

έξι πατάτες

τέσσερα αυγά

μισό λίτρο γάλα

τέσσερις φέτες μπέικον

πενήντα γραμμάρια παρμεζάνα

εκατόν πενήντα γραμμάρια φέτα

εκατό γραμμάρια κασέρι

εβδομήντα γραμμάρια γραβιέρα

Χιλιομετρικές αποστάσεις πόλεων από την Αθήνα

Θεσσαλονίκη:

πεντακόσια δέκα

χιλιόμετρα

Πάτρα: **διακόσια δέκα**

χιλιόμετρα

Βόλος: **τριακόσια**

είκοσι χιλιόμετρα

Τα **απόλυτα αριθμητικά** φανερώνουν ορισμένο αριθμό από πρόσωπα, ζώα, πράγματα. Τα χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε **ποσότητα**, **χρόνο**, **απόσταση**, **μέγεθος**.

Τακτικά αριθμητικά

- Κυρία μου, τι τα φοράτε τα γυαλιά, αφού δε βλέπετε πού πάτε; Την **πρώτη** φορά με πατήσατε, τη **δεύτερη** φορά πέσατε ολόκληρη επάνω μου, την **τρίτη** φορά με ξενυχιάσατε, την **τέταρτη** καθίσατε πάνω στο καπέλο μου και τώρα χύσατε ένα ολόκληρο φλιτζάνι καφέ στο καινούριο μου πουκάμισο.
- Ω! Με συγχωρείτε, καλέ μου κύριε. Είναι η **πρώτη** μέρα που αναγκάζομαι να φορέσω γυαλιά και δεν τα έχω συνηθίσει.
- Τότε, λέω να πάτε καλύτερα στο σπίτι σας και να κυκλοφορήσετε έξω ξανά την **εκατοστή** ημέρα...

Τα **τακτικά αριθμητικά** δηλώνουν τη **θέση** που παίρνει κάποιος ή κάτι σε μια **σειρά**.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
1	ένας	πρώτος
2	δύο/δυο	δεύτερος
3	τρεις	τρίτος
4	τέσσερις	τέταρτος
5	πέντε	πέμπτος
6	έξι	έκτος
7	επτά/εφτά	έβδομος
8	οκτώ/οχτώ	όγδοος
9	εννέα/εννιά	ένατος
10	δέκα	δέκατος
11	ένδεκα/έντεκα	ενδέκατος
12	δώδεκα	δωδέκατος
13	δεκατρείς	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερις	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
16	δεκαέξι/δεκάξι	δέκατος έκτος
17	δεκαεπτά/δεκαεφτά	δέκατος έβδομος
18	δεκαοκτώ/δεκαοχτώ	δέκατος όγδοος
19	δεκαεννέα/δεκαεννιά	δέκατος ένατος
20	είκοσι	εικοστός
21	είκοσι ένας	εικοστός πρώτος
22	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ		
	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
30	τριάντα	τριακοστός
40	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	πενήντα	πεντηκοστός
60	εξήντα	εξηκοστός
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός
80	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ενενήντα	ενενηκοστός
100	εκατόν/εκατό	εκατοστός
101	εκατόν ένας	εκατοστός πρώτος
200	διακόσιοι	διακοσιοστός
300	τριακόσιοι	τριακοσιοστός
400	τετρακόσιοι	τετρακοσιοστός
500	πεντακόσιοι	πεντακοσιοστός
600	εξακόσιοι	εξακοσιοστός
700	επτακόσιοι/εφτακόσιοι	επτακοσιοστός
800	οκτακόσιοι/οχτακόσιοι	οκτακοσιοστός
900	εννιακόσιοι	εννιακοσιοστός
1.000	χίλιοι	χιλιοστός
2.000	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
3.000	τρεις χιλιάδες	τρισχιλιοστός
10.000	δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός
1.000.000	ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός
1.000.000.000	ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός

Παρατηρώ ότι τα αριθμητικά που είναι με πλάγια γράμματα κλίνονται!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 27

Γράφω με λέξεις τους αριθμούς:

6, 16, 26, 36, 56, 106 και 1, 11, 21, 31, 51, 101

Να πώς κλίνονται τα απόλυτα αριθμητικά **ένας, τρεις, τέσσερις**.

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ένας	μία/μια	ένα
Γεν.	ενός	μιας	ενός
Αιτ.	έναν	μία(ν)/μια(ν)	ένα

Αυτοί οι τύποι μοιάζουν πολύ με τους τύπους του αόριστου άρθρου (βλ. ενότητα 5.4).

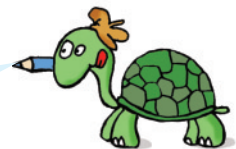
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τρεις	τρεις	τρία
Γεν.	τριών	τριών	τριών
Αιτ.	τριών	τριών	τριών

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 3 (**δεκατρείς, είκοσι τρεις, τριάντα τρεις** κτλ.)

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα
Γεν.	τεσσάρων	τεσσάρων	τεσσάρων
Αιτ.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 4 (**δεκατέσσερις**).

Ας δούμε πώς κλίνονται και μερικά άλλα απόλυτα αριθμητικά.

- Το **διακόσιοι, διακόσιες, διακόσια** και όσα μοιάζουν με αυτό, ακολουθούν την κλίση των επιθέτων σε **-ος** (βλέπε ενότητα 7.1) και έχουν μόνο πληθυντικό. Στη γενική συχνά κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα.
Π.χ. Θα παρακολουθήσω τον αγώνα δρόμου **τετρακοσίων μέτρων**.
- Το **εκατομμύριο** και το **δισεκατομμύριο** είναι ουδέτερα ουσιαστικά, τα οποία κλίνονται όπως τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ο** (βλ. ενότητα 6.2 Γ1).
Π.χ. **Ένα εκατομμύριο** άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ενώ **πενήντα τρία εκατομμύρια** έμειναν άστεγοι.
Μιλάμε για ένα ποσό **των είκοσι ενός εκατομμυρίων** ευρώ.

Μισός, -ή, -ό

Το επίθετο **μισός** συνδυάζεται με τα απόλυτα αριθμητικά και σχηματίζει τους παρακάτω τύπους:

αρσενικό → **ενάμισης** χρόνος

θηλυκό → **μιάμιση** ώρα

ουδέτερο → **ενάμισι** λίτρο

αρσενικό και θηλυκό → **τρισήμισι** τόνοι, **τρισήμισι** μέρες

ουδέτερο → **τριάμισι** καρπούζια

αρσενικό και θηλυκό → **τεσσερισήμισι** αιώνες, **τεσσερισήμισι** ώρες

ουδέτερο → **τεσσεράμισι** λεπτά

Οι τύποι **δυόμισι**, **πεντέμισι**, **εξήμισι**, **εφτάμισι**, **οχτώμισι** κτλ. είναι άκλιτοι.

Τα **τακτικά αριθμητικά** κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά

Με τα **διπλά** γλυκά και τους **διπλούς** μεζέδες, σίγουρα χρειάζεσαι **διπλή** πόρτα και **διπλό** κρεβάτι στο σπίτι σου.
Με τόσα κιλά που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις **πολλαπλές** προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε **-πλός**.

Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά είναι τα: **απλός, διπλός, τριπλός, τετραπλός, πενταπλός, εκατονταπλός, πολλαπλός** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

94

Αναλογικά αριθμητικά

Φέτος τρως **διπλάσιες** μερίδες γλυκό και **τριπλάσιους** μεζέδες από πέρσι. Σίγουρα θα χρειάζεσαι και **διπλάσιο** μέγεθος παντελόνι για να σε χωρέσει. Με τόσα κιλά, όμως, που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις **πενταπλάσιες** προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **αναλογικά αριθμητικά** δηλώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι και λήγουν σε **-πλάσιος**.

Αναλογικά αριθμητικά είναι τα: **διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, εκατονταπλάσιος, πολλαπλάσιος** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

95

Περιληπτικά αριθμητικά

Χτες το μεσημέρι μια **τετράδα** μαθητών που επέστρεφε από το σχολείο βρήκε έναν ξεχασμένο χαρτοφύλακα στη συμβολή των οδών Τσιμισκή και Παύλου Μελά. Από το σημείο αυτό περνούν καθημερινά **εκατοντάδες** Θεσσαλονικείς, αλλά κανείς δεν είχε προσέξει τον χαρτοφύλακα. Χωρίς δισταγμό οι μαθητές τον παρέδωσαν στους αστυνομικούς, οι οποίοι επέστρεψαν το εύρημα στον κάτοχό του. Εκείνος ευχαρίστησε θερμά τους μαθητές, καθώς εκτός από αρκετές χιλιάδες ευρώ ο χαρτοφύλακας περιείχε και καμιά **δεκαριά** έγγραφα μεγάλης σημασίας.

Τα **περιληπτικά αριθμητικά** φανερώνουν ένα πλήθος μονάδων που αποτελούν ένα σύνολο (**-άδα**) ή έχουν τη σημασία **περίπου** (**-αριά**).

Τα περιληπτικά αριθμητικά σχηματίζονται από τα απόλυτα αριθμητικά ως εξής:

α) με την κατάληξη **-άδα**: π.χ. **δυάδα, τριάδα, τετράδα, δεκάδα, εικοσάδα** κτλ.

Αλλά: **ένας** → **μονάδα**

β) με την κατάληξη **-αριά**: π.χ. **δεκαριά, δωδεκαριά, εικοσαριά** κτλ.

Αυτά τα αριθμητικά συνοδεύονται από το **καμιά** (π.χ. **καμιά** εικοσαριά μήλα).

Τι θα θυμάμαι για... τα αριθμητικά

Τα **αριθμητικά** φανερώνουν αριθμούς. Υπάρχουν πέντε κατηγορίες αριθμητικών:

1. **Απόλυτα** (δηλώνουν ποσότητα), π.χ. *τρία*
2. **Τακτικά** (δηλώνουν σειρά), π.χ. *τρίτος*
3. **Πολλαπλασιαστικά** (δηλώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι), π.χ. *τριπλός*
4. **Αναλογικά** (δηλώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο), π.χ. *τριπλάσιος*
5. **Περιληπτικά** (δηλώνουν μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο), π.χ. *τριάδα*

Τα αριθμητικά μπορεί να είναι **επίθετα** ή **ουσιαστικά**.

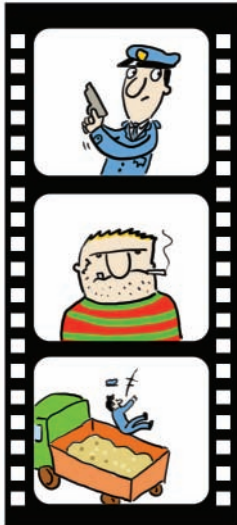
Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Τα απόλυτα αριθμητικά μέχρι το **είκοσι** γράφονται ως μία λέξη: *δεκαέξι, δεκαεφτά*. Από το **είκοσι ένα** και πάνω γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: *σαράντα οκτώ, τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια ενενήντα εννέα*.
- Τα τακτικά αριθμητικά από το **δέκατος τρίτος** και μετά γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: *δέκατος τρίτος, εικοστός πέμπτος*.
- Γράφονται με δύο **-vv-** το **εννέα/εννιά** και όσα αριθμητικά παράγονται από αυτό και περιέχουν ολόκληρη τη λέξη **εννέα/εννιά** (*εννιακόσιοι, εννιαπλάσιος* αλλά *ενενήντα, ένατος, ενενηκοστός*).
- Τα σύνθετα αριθμητικά που έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη **μισός** γράφονται στη λήγουσα με **-ι**. Δεν ακολουθούν τον κανόνα και γράφονται με **-η** όσα έχουν πρώτο συνθετικό το αρσενικό **ένας** και το θηλυκό **μία**: *ενάμισι ευρώ, δύομισι κιλά, τεσσερισήμισι ώρες, επτάμισι τόνοι*, αλλά *μιάμιση ώρα, ενάμισης τόνος*.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Το ρήμα

Χτες είδαμε στον κινηματογράφο μια ταινία όλο δράση. Και τι δεν έγινε. Ο πρωταγωνιστής, ένας αστυνομικός, αναζητούσε μια συμμορία αρχαιοκαπήλων. Στην αρχή έψαχνε στα αρχεία του για ίχνη της σπείρας. Αργότερα, όταν βρήκε μια άκρη, άρχισε να τους παρακολουθεί και να σχεδιάζει τρόπους να τους ξεσκεπάσει. Αλλά κι εκείνοι δεν έμειναν με σταυρωμένα χέρια. Μόλις τον αντιλήφθηκαν, προσπάθησαν με κάθε τρόπο να τον ξεφορτωθούν. Μάλιστα πλήρωσαν έναν αδίστακτο κακοποιό για να τον κυνηγήσει. Ο αστυνομικός ξέφυγε σκαρφαλώνοντας από τον φωταγωγό. Στη συνέχεια, βρέθηκε στο περβάζι ενός παραθύρου χωρίς να μπορεί να διαφύγει από αλλού. Αναγκάστηκε να βουτήξει στο κενό και, για καλή του τύχη, προσγειώθηκε στην καρότσα ενός φορτηγού. Αφού είχε πια ξεφύγει από τον κίνδυνο, ο αστυνομικός έστειλε τους συνεργάτες του στο κρησφύγετο των κακοποιών.

Ορέστη, δες τα λόγια σου! Όταν μιλάμε για ενέργειες και καταστάσεις χρησιμοποιούμε συνήθως ρήματα.

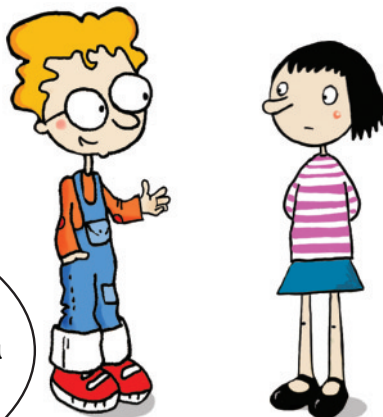
ΡΗΜΑ → Είναι κλιτό μέρος του λόγου που το χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε μια ενέργεια ή κατάσταση. Είναι το πιο κεντρικό μέρος του λόγου γιατί γύρω του χτίζουμε προτάσεις.

Γενικά χαρακτηριστικά

A. Πρόσωπο και αριθμός

Όλοι μας **τρομάξαμε** όταν ο αστυνομικός πήδηξε από το μπαλκόνι πάνω στην καρότσα του φορτηγού. **Τρόμαξε** ο θείος Βρασίδας, **τρόμαξες** εσύ, **τρόμαξαν** και τα ξαδέλφια μας. Σας κορόιδεψα λίγο που **τρομάξατε**, αλλά, να πω την αλήθεια, **τρόμαξα** κι εγώ αρκετά.

Το ρήμα δέχεται διαφορετικές καταλήξεις που δείχνουν για ποιον μιλάμε κάθε φορά (δηλαδή δείχνουν Α΄, Β΄, Γ΄ πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού):

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Α΄ πρόσωπο	εγώ	τρόμαξ-α	όλοι μας	τρομάξ-αμε
Β΄ πρόσωπο	εσύ	τρόμαξ-ες	εσείς	τρομάξ-ατε
Γ΄ πρόσωπο	ο θείος Βρασίδας	τρόμαξ-ε	τα ξαδέλφια μας	τρόμαξ-αν

Με λίγα λόγια, το ρήμα έχει **πρόσωπο** και **αριθμό**.

B. Ποιόν ενεργείας και χρόνοι

Μπορούμε, ακόμα, να προσθέσουμε διαφορετικές καταλήξεις ή μόρια για να δείξουμε **πότε** έγινε η πράξη που περιγράφουμε: